

REMISSVAR

Justitiedepartementet

103 33 STOCKHOLM

Vårt datum: 2025-01-08

Vårt diarienummer: ADM/2024:626

Ert datum: 2024-10-16

Er beteckning: Ju2024/02070

Kopia till Utbildningsdepartementet

Mottagandelagen. En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Centrala studiestödsnämnden (CSN) lämnar följande synpunkter på utredningens förslag.

Sammanfattning

- För det fall förslaget gällande ansökan om statusförklaring genomförs föreslår CSN att 2 kap. 4 a § och 3 kap. 4 a § kompletteras med en hänvisning till 4 kap. 3 c § utlänningslagen (2005:716).
- CSN saknar resonemang kring hur tredjelandsmedborgare som ska jämföras med svensk medborgare enligt 1 kap. studiestödslagen och EU-rätten, påverkas av de förslag som lämnas i utredningen.
- CSN saknar överväganden i frågan om möjligheten att begränsa rätten till sociala förmåner för en tredjelandsmedborgare som är familjemedlem till en EES-medborgare eller medborgare i Schweiz.
- CSN saknar överväganden i frågan om möjligheten att begränsa rätten till sociala förmåner i form av studiestöd för EU-medborgare som, pga. att det finns synnerliga skäl, omfattas av mottagandelagen.
- CSN vill informera om att det kan förekomma att myndigheten rekviderar samordningsnummer från Skatteverket för tredjelandsmedborgare som inte är folkbokförda i landet, men som ska jämföras med svenska medborgare enligt EU-rätten och 1 kap. 4-5 §§ studiestödslagen.
- CSN delar inte utredningens uppfattning att studiestöd i form av studiehjälp och studiemedel är avsett att täcka samma behov som dagersättning och särskilt bidrag.
- CSN har svårt att förstå vilka utländska medborgare som, mot bakgrund av att de ska ha ansökt om statusförklaring, ska ha fortsatt rätt till studiestöd enligt 2 kap 4 a § eller 3 kap. 4 a § studiestödslagen.
- CSN ifrågasätter om det är lämpligt att reglera att en ansökan om statusförklaring ska ge rätt till studiestöd.

REMISSVAR

- CSN saknar ett resonemang kring de avvägningar som gjorts avseende att studerande som har ansökt om ställning som varaktigt bosatt, men inte gästforskare och deras familjemedlemmar, innehavare av ett EU-blåkort och deras familjemedlemmar eller innehavare av ett ICT-tillstånd och deras familjemedlemmar, ska kunna beviljas studiestöd efter det att deras tidsbegränsade tillstånd har upphört att gälla.
- Eftersom det förefaller osannolikt att en tredjelandsmedborgare i praktiken kan omfattas av mottagandelagen och samtidigt uppfylla kraven för rätt till studiestöd enligt 2 kap. 4 och 4 a §§ respektive 3 kap. 4 och 4 a §§ studiestödslagen anser CSN att nyttan av den föreslagna samordningsbestämmelsen bör vägas mot den hantering av känsliga personuppgifter och ökade kostnader som förslaget innebär.
- CSN efterfrågar en tydligare redogörelse för vilka tredjelandsmedborgare som kan omfattas av mottagandelagen och samtidigt uppfylla kraven för rätt till studiestöd enligt 2 kap. 4 och 4 a §§ respektive 3 kap. 4 och 4 a §§ studiestödslagen.
- CSN föreslår att Migrationsverket på begäran ska lämna CSN eller Överklagandenämnden för studiestöd uppgifter som behövs för tillämpningen av studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.
- CSN har behov av att den ändring av Migrationsverkets uppgiftsskyldighet som CSN föreslår genomförs senast i samband med genomförandet av de förslag som nu är föremål för remissbehandling för att kunna pröva ansökningar i enlighet med nya regler.
- CSN kan konstatera att det, för att säkerställa samordning, inte är tillräckligt att CSN enbart får information om att en utländsk medborgare omfattas av mottagandelagen i de fall personen även har ett uppehållstillstånd.
- CSN behöver slutligt besked om huruvida förslagen kommer att genomföras senast 18 månader före ikraftträdandet.
- CSN begär full kostnadstäckning för utredningens förslag genom ett höjt förvaltningsanslag under utvecklingstiden med 13,7 miljoner kronor och för åren därefter med cirka 5,4 miljoner kronor årligen. Eftersom utvecklingskostnaden delvis lånefinansieras behöver CSN:s låneram utökas med 19,0 miljoner kronor.

1.4 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

CSN bedömer att begreppet statusförklaring kan vara otydligt då begreppet ”status” även kan användas i andra sammanhang. För det fall förslaget gällande ansökan om statusförklaring genomförs, trots vad CSN framför i avsnitt 10.2.5 nedan, föreslår CSN istället följande lydelse

/.../ får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd som avses i 4 § fjärde stycket, statusförklaring enligt 4 kap. 3 c § utlänningslagen (2005:716) eller ställning som varaktigt bosatt och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. /.../

4.1.5 Lagens förhållande till andra regelverk Studiestöd

CSN vill uppmärksamma att en tredjelandsmedborgare i vissa fall ska jämföras med svensk medborgare enligt 1 kap. studiestödslagen och EU-rätten.¹ CSN saknar resonemang kring hur de påverkas av de förslag som lämnas i utredningen. Det gäller både förslaget om att det inte längre ska krävas att en förlämningsansökan avser samma grund (se kommentar under avsnitt 10.2.5) och förslaget om att den som omfattas av mottagandelagen inte ska ha rätt till studiestöd (se kommentar under avsnitt 4.3.1).

4.3.1 Mottagandelagen ska omfatta personer som har sökt asyl och personer med tillfälligt skydd Personer som har sökt asyl

Personer som samtidigt gjort gällande uppehållsrätt

CSN vill upplysa om att tredjelandsmedborgare som är familjemedlem till EES-medborgare och medborgare i Schweiz i vissa fall har rätt till likabehandling enligt EU-rätten vad gäller rätten till sociala förmåner i form av studiestöd. Det finns i dessa fall inget krav på att tredjelandsmedborgaren ska vara folkbokförd i Sverige för att ha rätt till studiestöd.²

Eftersom studiestöd enligt förslaget inte ska beviljas under den tid som en person omfattas av mottagandelagen kommer dessa tredjelandsmedborgare att nekas studiestöd för det fall att de även har ansökt om asyl. Att de omfattas av mottagandelagen får därmed en negativ påverkan på deras möjlighet till försörjning under studier. CSN saknar överväganden i frågan om möjligheten att i dessa fall begränsa rätten till sociala förmåner i form av studiestöd för en tredjelandsmedborgare som är familjemedlem till en EES-medborgare eller medborgare i Schweiz.

4.4.3 EU-medborgare

CSN saknar överväganden i frågan om möjligheten att begränsa rätten till sociala förmåner i form av studiestöd för EU-medborgare som, pga. att det finns synnerliga skäl, omfattas av mottagandelagen.

10.2.5 Studiestöd och avgiftsfri utbildning vid högskola och universitet

Personkretsen för studiestöd och avgiftsfri utbildning

För tydliggörande vill CSN informera om att i de fall en utländsk studerande som saknar svenskt personnummer eller samordningsnummer ansöker om svenskt studiestöd, och CSN även bedömer att denne kommer att ha rätt till svenskt studiestöd, rekviderar CSN ett samordningsnummer från Skatteverket. För tredjelandsmedborgare inträffar det dock i princip enbart för familjemedlemmar till EES-medborgare och medborgare i Schweiz som ska

¹ 1 kap. 4-5 §§ studiestödslagen, Förordning (EU) nr 492/2011 av den 5 april 2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen (arbetstagarförordningen) och Förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

² 1 kap. 4-5 §§ studiestödslagen, Förordning (EU) nr 492/2011 av den 5 april 2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen (arbetstagarförordningen) och Förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

jämställas med svenska medborgare enligt EU-rätten och 1 kap. 4-5 §§ studiestödslagen.

Förhållandet till mottagandelagen

Även om det finns likheter delar CSN inte utredningens uppfattning om att studiestöd i form av studiehjälp och studiemedel är avsedda att täcka samma behov som dagarsättning och särskilt bidrag. Studiestödet har ett utbildningspolitiskt syfte att rekrytera och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiehjälpen ger möjlighet till försörjning för ungdomar som avslutat och fortsätter sina studier efter den obligatoriska grundskolan. Studiebidraget inom studiehjälpen ska undanröja ekonomiska hinder för gymnasiestudier och det behovsprövade extra tillägget är särskilt riktat till familjer med låg inkomst. Studiemedel är avsedd att täcka levnadsomkostnader och uppehälle vid studier. Studiemedel består även av ett flertal olika bidrag och lån avsedda för olika studerande med olika behov.

Det ska inte längre krävas att en förlängningsansökan avser samma grund

Avseende förslaget att studerande som ansökt om statusförklaring fortsatt ska kunna få rätt till studiestöd enligt 2 kap 4 a § eller 3 kap. 4 a § studiestödslagen vill CSN framföra följande.

Vad CSN förstår beviljas flyktingsstatusförklaring eller alternativt skyddsstatusförklaring till alla utländska medborgare i samband med att de första gången ansöker om och beviljas uppehållstillstånd pga. något av de flyktning- eller skyddsskäl som finns angivna i 2 kap 4 § eller 3 kap. 4 § studiestödslagen. CSN har mot den bakgrunden svårt att förstå vilka utländska medborgare som ska ha fortsatt rätt till studiestöd enligt 2 kap 4 a § eller 3 kap. 4 a § studiestödslagen, mot bakgrund av att de ska ha ansökt om statusförklaring.

Det är inte direkt reglerat i 2 kap 4 § eller 3 kap. 4 § studiestödslagen att utländska medborgare som har beviljats statusförklaring har rätt till studiestöd. CSN ifrågasätter därför om det är lämpligt att reglera att enbart en ansökan om sådan status ska ge rätt till studiestöd efter ett tillstånd har upphört att gälla.³ Mot bakgrund av ordalydelsen i 2 kap. 4 a § och 3 kap. 4 a § studiestödslagen, att det där inte tydligt framgår att det tidsbegränsade uppehållstillståndet ska ha varit ett sådant som finns angivet i 2 kap. 4 § och 3 kap. 4 § studiestödslagen, kan en sådan reglering eventuellt även leda till osäkerhet kring vilka som omfattas av regleringen.

CSN noterar att förslaget om att studiestöd får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla bland annat inkluderar studerande som har ansökt om ställning som varaktigt bosatt, men inte gästforskare och deras familjemedlemmar, innehavare av ett EU-blåkort och deras familjemedlemmar,

³ Utländska medborgare som har beviljats flyktingsstatusförklaring eller alternativ skyddsstatusförklaring anses enligt praxis ha särskilda skäl att beviljas studiestöd trots att kravet på permanent uppehållstillstånd inte är uppfyllt.

eller innehavare av ett ICT-tillstånd och deras familjemedlemmar.⁴ CSN saknar ett resonemang kring de avvägningar som gjorts i denna del.

Studiestöd ska inte utgå när personen omfattas av mottagandelagen

CSN anser att nyttan av den föreslagna samordningsbestämmelsen bör vägas mot den extra hanteringen av personuppgifter samt den ökade administration och tillhörande kostnader som förslaget innebär för CSN (se angivna kostnader i kommentar till avsnitt 15.3). Detta särskilt eftersom det, även om det skulle kunna inträffa i teorin, förefaller osannolikt att en tredjelandsmedborgare i praktiken kan omfattas av mottagandelagen och samtidigt, utifrån beviljat uppehållstillstånd, uppfylla kraven för rätt till studiestöd enligt 2 kap. 4 och 4 a §§ respektive 3 kap. 4 och 4 a §§ studiestödslagen.

CSN efterfrågar vidare en tydligare redogörelse för vilka tredjelandsmedborgare som kan omfattas av mottagandelagen och samtidigt uppfylla kraven för rätt till studiestöd enligt 2 kap. 4 och 4 a §§ respektive 3 kap. 4 och 4 a §§ studiestödslagen.

11.2.2 Centrala studiestödsnämnden

CSN kan konstatera att förslagen i *Utökat informationsutbyte (Ds 2022:13)* som utredningen hänvisar till, inte har genomförts när övriga förslag i den aktuella promemorian har varit föremål för lagstiftning. Såsom CSN framförde i sitt remissvar till nämnda utredning är det förslag som lämnas där inte heller tillräckligt för att CSN ska kunna bedöma rätten till studiestöd. Det räcker inte att CSN får uppgifter från Migrationsverket som behövs för tillämpningen av 2 och 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen. CSN behöver även information för att bedöma rätten till studiestöd för utländska medborgare som ska jämföras med svenska medborgare enligt 1 kap. studiestödslagen. Det inkluderar dels uppgift från Migrationsverket om uppehållstillstånd pga. ställning som varaktigt bosatt, EU-blåkort eller ICT-tillstånd, men även information om att från Migrationsverket beviljat uppehållskort och uppehållsstatus för den som har uppehållsrätt.

CSN föreslår att 6 kap. 13 § studiestödsförordningen (2000:655) får följande lydelse

Migrationsverket ska på begäran lämna Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd uppgifter som behövs för tillämpningen av studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.

Motsvarande ändring bör göras i 33 § förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd och 23 § förordningen (2017:532) om studiestartstöd.

CSN vill också framföra att myndigheten, för bedömningen av om det finns särskilda skäl att bevilja studiestöd till en utländsk medborgare, i vissa fall även kan behöva information om familjemedlemmars uppehållstillstånd. CSN önskar att det framförs i motiven till ändringen när denna genomförs.

⁴ 1 kap. 7 § studiestödslagen

CSN har behov av den ändringen senast i samband med genomförandet av de förslag som nu är föremål för remissbehandling för att kunna pröva ansökningar i enlighet med nya regler.

11.3.2 Migrationsverket ska lämna uppgift om någon omfattas av mottagandelagen

CSN delar utredningens uppfattning att en uppgift om att någon omfattas av mottagandelagen är en känslig personuppgift som bara ska lämnas ut till CSN när det är nödvändigt för prövning av rätt till studiestöd. CSN kan dock konstatera att det, för att helt säkerställa samordning, inte är tillräckligt att CSN enbart får information om en sådan uppgift för personer som har ett giltigt uppehållstillstånd. CSN bedömer att myndigheten åtminstone behöver uppgiften för alla utländska medborgare som har eller har haft ett giltigt uppehållstillstånd, uppehållskort eller uppehållsstatus från Migrationsverket. Mot bakgrund av att utländska medborgare som har uppehållsrätt enligt rörlighetsdirektivet kan omfattas av mottagandelagen för det fall att de även har ansökt om asyl, bedömer CSN vidare att det även kan finnas ytterligare tillfällen då CSN har behov av uppgiften. Det skulle t.ex. kunna vara för en tredjelandsmedborgare som omfattas av mottagandelagen och även har ansökt om men ännu inte beviljats uppehållskort (se kommentar till avsnitt 4.3.1), eller för en EU-medborgare som pga. att det finns synnerliga skäl omfattas av mottagandelagen (se kommentar till avsnitt 4.4.3).

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

CSN har inget att invända mot förslaget om ikraftträdande, men vill informera om att utredningens förslag sammantaget innebär ett års utvecklingsarbete samt ytterligare sex månaders förberedelser. För att kunna planera för och genomföra nödvändigt utvecklingsarbete behöver CSN således slutligt besked om huruvida förslagen kommer att genomföras senast 18 månader före ikraftträdandet.

15.3 Ekonomiska konsekvenser

CSN begär full kostnadstäckning för utredningens förslag genom ett höjt förvaltningsanslag som täcker utvecklingskostnad, räntekostnad och ökad årlig administration för IT-stöd samt minskad handläggning. Under utvecklingstiden beräknar CSN att kostnaden uppgår till 13,7 miljoner kronor och för åren därefter beräknar CSN:s kostnaden till cirka 5,4 miljoner kronor årligen.

Utveckling och årlig administration av utredningens förslag fordrar att CSN:s förvaltningsanslag utökas enligt följande.

Utökad förvaltningsanslag (miljoner kronor)

År 0	År+1	År+2	År+3	År+4	År+5	År+6	År+7	År+8	År+9	År+10
13,699	5,815	5,771	5,727	5,684	5,640	5,596	5,553	5,509	5,465	5,422

Eftersom utvecklingskostnaden delvis lånefinansieras behöver CSN:s låneram även utökas enligt följande. CSN begär också att låneramen utökas med det totala anskaffningsvärdet för IT-utvecklingen. Från det år CSN påbörjar verksamhetsutvecklingen behöver låneramen utökas med 19,0 miljoner kronor. Behovet av utökad låneram minskar därefter med 1,9 miljoner kronor varje år (i takt med att avskrivning sker och lånet i Riksgälden amorteras).

REMISSVAR

Utökad låneram (miljoner kronor)

År 0	År+1	År+2	År+3	År+4	År+5	År+6	År+7	År+8	År+9	År+10
18,998	17,098	15,198	13,299	11,399	9,499	7,599	5,700	3,800	1,900	0,000

För det fall att förslaget om samordning mellan studiestödet och mottagandelagen inte skulle genomföras är de beräknade kostnaderna betydligt lägre. En sådan förändring minskar utvecklingskostnaderna och den årliga administrationen. CSN beräknar kostnaden för ett sådant förslag till 3,6 miljoner kronor under utvecklingstiden för att åren därefter beräknas till cirka 1,2 miljoner kronor årligen.

Beslut om detta remissvar har fattats av enhetschefen Jeanette Lundqvist efter föredragning av utredaren Alexandra Swenning i närvaro av verksjuristen Cecilia Ljung. I arbetet med remissvaret har även verksjuristen Åsa Bergdahl, analytiker Peter Engberg, controller Stefan Haldin samt verksamhetsutvecklarna Stefan Nilsson och Sara Söderstedt deltagit.

Jeanette Lundqvist

Alexandra Swenning